

Alþingi

Erindi nr. P 118/280

kornudagur 30/11 1994

Reykjavík 30. nóvember 1994

Menntamálanefnd alþingis
c/o Ágústa H. Lárusdóttir deildarfulltrúi
Pórshamri v/Templarasund

101 REYKJAVÍK

Hjálögð fylgir umsögn frá Menntaskólanum við Sund um fyrirbyggjandi frv. til laga um framhaldsskóla. Umsögn þessi og athugasemdir urðu til með þeim hætti að undirritaður efndi í drög að umsögn í samráði við aðra stjórnendur skólans. Drög þessi voru kynnt kennurum og rædd á deildarstjórafundi svo að þessir aðilar gætu komið athugasemdum á framfæri. Einnig var málið rætt í sérstökum starfshópi kennara og á einum fundi skólanefndar var frv. til laga um framhaldsskóla rætt.

Í framhaldi af þessu vinnuferli tók undirritaður saman meðfylgjandi umsögn og athugasemdir og fékk síðan umboð deildarstjórafundar hinn 28. nóvember sl. til að koma þeim á framfæri við nefndina í nafni starfsmanna skólans.

Með bestu kveðju

Sigurður Ragnarsson

Sigurður Ragnarsson

rektor MS

Umsögn Menntaskólans við Sund um frv. til laga um framhaldsskóla

I. Almennar athugasemdir

Ástæða er til að fagna því að fram skuli komið frv. til laga um framhaldsskóla því þá er þess að vænta að senn ljúki því *millibilsástandi* sem verið hefur í framhaldsskólum landsins undanfarin ár og hamlað hefur þróun skólastarfs með ýmsum hætti. Ljóst er að ýmsu því sem lagt er til í frv. hefði mátt ná fram með *breytingum á kjarasamningum kennara og endurskoðun námsskrár innan ramma núgildandi laga*. Þá vekur eftirtekt að mörg þau áhersluatriði og nýmæli sem fram koma í skýrslu 18 manna nefndar og í frv. eiga sér samsvörun í skýrslunni „Til nýrrar aldar“. Með hliðsjón af því má ætla að nokkuð breið samstaða ætti að geta tekist um ný lög um framhaldsskóla. Þótt æskilegt sé að ný lög taki gildi sem fyrst skiptir þó að okkar dómi meira máli að *góð samstaða verði um málið* svo að skólarnir fái fast land undir fætur og sæmileg samfella geti orðið í starfi þeirra á komandi árum.

II Athugasemdir við einstaka hluta frv.

III. kafli. Starfstími, 3. gr.

Tekið er undir þá stefnumörkun að *starfstími nemenda skuli vera níu mánuðir*. Í því sambandi skal þó minnt á að ekkert ætti að vera því til fyrirstöðu að bæta nýtingu núverandi starfstíma skólanna með viðeigandi breytingum á kjarasamningum kennara. Óraunhæft er þó að ætla að slík breyting náist fram án þess að nokkru sé til kostað.

Hins vegar eru ákvæði frv. um *fjölda kennsludaga* á skólaárinu *óraunhæf* með öllu. (Miðað við hve frv. er á stundum opið og ákvæði þess almenn gegnir nokkurri furðu að jafn sértækt atriði og fjöldi kennsludaga sé bundið í lög.) Flestir skólamenn gætu tekið undir að ná mætti fram lengingu á kennslutíma um *eina viku á hvorri önn* (þ.e. fjölgun í 140 kennsludaga) með hliðrun

skólaársins (þ.e. að horfið verði frá viðmiðun níu mánaða starfsársins við almanaksmánuði) og með niðurfellingu nokkurra frídaga (1. des., öskudagur, dagar í dymbilviku) án verulegrar breytingar á starfsháttum að öðru leyti. Ber þá enn að sama brunni að um slíkt þyrfti þá að semja við samtök kennara.

Í bekkjakerfissskóla á borð við MS eru öll *stúdentspróf yfirlitspróf* og taka nemendur einhver slík próf öll námsár sín í skólanum og eðli málsins samkvæmt falla öll próf á síðasta námsári í þann flokk. Á slíkum prófum er náms efni til prófs mun meira en á venjulegum prófum og próftími lengri. Því hlýtur jafnt undirbúningur nemenda sem úrvinnsla kennara og prófdómara að verða nokkuð tímafrek. Að okkar dómi er þó mjög *lærdómsríkt fyrir nemendur* að búa sig undir og að þreyta slík próf. Er í þessu sambandi full ástæða til að gera athugasemd við þá skoðun sem alls staðar skín í gegn hjá frv. höfundum að nám fari einungis fram í svokölluðum kennslutíma. Þá er mjög erfitt að sjá hvernig má koma því heim og saman að *innleiða samræmd próf* í framhaldsskólum og ætla sér á sama tíma að *stytta prófatíma* verulega frá því sem nú er.

Þá skal í tengslum við þennan kafla frv. áréttað að níu mánaða starfstími nemenda kallar á *lengdan starfstíma kennara umfram nefnda níu mánuði*. Slíkt er óhjákvæmilegt ef hugmyndir og tillögur frv. um gerð skólanámsskrár, sjálfsmat skóla á innra starfi sínu o.fl. eiga að verða að veruleika. Það aukna vinnuframlag hlyti að verða að meta kennurum til launa sérstaklega.

IV. kafli. Stjórnun, 6. gr.

Lögð er til sú breyting að *allir starfsmenn* skólans (en ekki bara kennarar) tilnefni áheyrnarfulltrúa í skólanefndina.

IV. kafli, 7. gr.

Gerð er tillaga um að ákvæðum frv. um ákvörðun og innheimtu nemendagjalda verði *breytt* og þau *færð í það horf sem er í núgildandi lögum*.

Rökin fyrir þessari tillögu eru m.a. þau að skólinn er í reynd samfélag og eins og í öðrum samfélögum þurfa allir þegnarir að axla skyldur og ábyrgð og bera þá úr bótum á móti réttindi og þjónustu. Nemendafélagið er samnefnari nemenda og málsvari og því eðlilegt að allir skólaþegnar leggi af mörkum til starfsemi þess. Frv. leggur skólunum þá skyldu á herðar að leitast við að ala nemendur upp til að verða virkir og ábyrgir þjóðfélagsþegnar, en erfitt er að

koma því háleita markmiði heim og saman við þær gætur við „neikvætt félaga-frelsi“ sem frv. greinin nú felur í sér.

V. kafli Starfsfólk, 11. gr.

Varðandi þá tillögu frv. að *setning og skipun* til starfa skuli *afnumin* skal minnt á að umrætt ráðningarform hefur á liðnum árum og áratugum verið notað af stjórnvöldum sem röksemd fyrir því að *halda niðri launum* kennara og ýmissa annarra opinberra starfsmanna og jafnvel nefndar prósentutölur í því sambandi. Afnáam þessara ráðningarforma er að sjálfsögðu *umræðuvert*, en þá hlýtur einnig að þurfa að ræða hvernig það verði bætt í formi hækkaðra launa. Í því sambandi gæti þá e.t.v. komið til álita að starfsmenn ættu eitthvert val í þessu efni.

Telja verður til bóta frá núgildandi lögum að ákvæði frv. um ráðningar starfsfólks hafa verið *samræmd* og þau gerð *skýrari* jafnframt því sem ábyrgð rektors í þessu efni hefur verið aukin.

Hér er einnig óhjákvæmilegt að benda á að í þessari grein þarf að bæta inn sérstöku ákvæði um kennslustjóra engu síður en t.d. áfangastjóra og deildarstjóra.

V. kafli, 14. gr.

Fagnaðarefni er að frv. hefur að geyma skýr ákvæði um *rétt nemenda* í framhaldsskólum til hvers konar *ráðgjafar*, en reynsla undanfarinna ára sýnir svo að ekki verður um villst að þörfin í þeim efnum er mjög brýn.

VI. kafli. Inntökuskilyrði

Fagnað er sérstaklega skýrari og skilvirkari ákvæðum varðandi *inntöku nemenda* í framhaldsskóla. Er hér annars vegar vísað til þess ákvæðis að inntaka á einstakar brautir skuli ákvarðast af *kröfum viðkomandi náms*, en hins vegar ákvæða um að kveðið skuli á um *lágmarkskröfur* um námsárangur í einstökum greinum og greinaflokkum við *lok grunnskóla*. Framkvæmd þessara ákvæða ætti að geta stuðlað að *bættu skólastarfi á báðum skólastigum*. Sérstaklega er mikilvægt fyrir menntaskóla sem hefur litið á það sem eitt helsta hlutverk sitt að búa nemendur undir nám á háskólastigi að geta gert *auknar kröfur* til

nemenda sem hyggjast innritast á almenna bóknámsbraut til stúdentsprófs svo að umræddur undirbúningur geti orðið sem bestur og árangursríkastur.

VII. kafli. Námsskipan, 16. gr.

Lýst er eindregnum stuðningi við ákvæði frv. um stofnun *almennrar námsbrautar*. Með tilkomu hennar ætti að vera mögulegt að tryggja fleiri nemendum *nám við hæfi* en nú er. Á hitt ber einnig að leggja þunga áherslu að hugmyndin að baki tillögunni um stofnun almennrar námsbrautar mun því aðeins ná tilgangi sínum að hún verði *fastur þáttur í námsframboði allra framhaldsskóla*. Verði það ekki tryggt í framkvæmd er hætt við að þessi hugmynd sé andvana fædd.

VII. kafli, 17. gr.

Tekið er undir þá stefnu frv. að námsbrautir skuli *skipulagðar í samræmi við lokamarkmið námsins*. Sú skipan ætti að geta tryggt meiri samfellu í námi og að það verði skilvirkara. Þá skal hér lýst stuðningi við það ákvæði frv. að *áherslur í almennum greinum skuli miðast við lokamarkmið námsbrautar*.

18. gr.

Fagnað er þeirri áherslu á *eflingu fornáms* sem fram kemur í frv. Þó má varpa fram þeirri spurningu hvort efni sé til að lögbinda að það skuli vera *heils árs nám*. Er ekki eðlilegra að nánari *útfærsla* að þessu leyti komi fram í *reglugerð og námsskrá*? Þar hlýtur að sjálfsögðu að verða tekið mið af þeirri *reynslu* sem menn hafa á undanförunum árum heyjað sér með starfrækslu ýmiss konar fornámsdeilda.

20. gr.

Sérstakt fagnaðarefni er sú breyting frá fyrri gerð frv. sem lögð var fram á sl. þingi sem felur í sér að lögfestur er óskoraður *réttur nýbúa til íslenskukennslu við hæfi*. Reynsla nágrannaþjóða, t.d. annars staðar á Norðurlöndum, sýnir ótvírætt að kunnátta í tungu þeirrar þjóðar sem fyrir er er lykillinn að farsælli aðlögun nýbúa.

VIII. kafli. Námsskrár og mat, 21. gr.

Fagna ber þeim ákvæðum frv. að leggja skuli aukna rækt við *námsskrárgerð* og sérstaklega þá gerð *skólanámsskrár*. Í því sambandi verður þó að áréttu mikilvægi þess að skólunum verði með fjárframlögum og þéanlegum ákvæðum í kjarasamningum kennara gert kleift að rækja þetta hlutverk sómasamlega.

23. gr.

Frv. leggur mikla áherslu á markvisst *eftirlit með skólastarfi* og kerfisbundnar og reglulegar *úttektir á árangri skólastarfs*. Tekið skal undir nauðsyn þess að sinna þessum þáttum meir og betur en gert hefur verið, en sú nauðsyn helgast af stefnumörkum frv. að öðru leyti t.d. varðandi aukið *sjálfstæði einstakra skólaflokkanna*. Ljóst er þó að ærinn *kostnaður* mun verða samfara því að framkvæma til fullnustu markmið þau sem í frv. felast. Miðað við naumt skorin fjárframlög til framhaldsskóla á undanförunum árum verður að láta í ljós efasemdir um að allir þeir fjármunir muni liggja á lausu á næstunni. Hér þarf því augljóslega að *raða verkefnum í forgangsröð* og virðist þá einsýnt að verja þeim fjármunum sem unnt er að ætla til þessa verkefnis fyrst og fremst til þess að *auka og efla möguleika skólanna sjálfra* til að beita sjálfsmati og öðrum viðurkenndum aðferðum til að meta innra starf sitt.

24. gr.

Hér skal lýst þeirri skoðun að *yfirlitspróf á stúdentsprófi hafi verulegt gildi fyrir nemendur*. Þar gefst þeim færi á að glíma við viðfangsefni úr ólíkum námsgreinum í *víðara samhengi* en við verður komið á einföldum annarprófum. Þá verður að telja einkar gagnlegt, ekki síst fyrir verðandi háskólastúdenta, að glíma við *krefjandi viðfangsefni* af þessu tagi, ekki síst með tilliti til þeirra krafna sem háskólanám gerir um úthald, yfirsýn og samtengingarhæfileika.

Samræmd lokapróf geta komið til greina í framhaldsskólum, en mjög verður að vanda allan undirbúning að framkvæmd þeirra. Þá má benda á þann möguleika að viðhafa *samræmd könnunarpróf* á einhverjum stigum framhaldsskólans en hyggja jafnframt að markvissari framkvæmd *núverandi prófdómarkerfis* á stúdentsprófum í bekkjakerfisskólum.

IX. kafli. Starfsnám, 25.-32.

Tekið skal undir þá áherslu sem 18 manna nefnd leggur í skýrslu sinni á *eflingu verk- og starfsmenntunar* og nauðsyn þess að gera hana *fjölbreyttari*. Spyrja má hvort það „stjórnkerfi“ sem frv. gerir ráð fyrir á þessu sviði sé ekki óþarflega viðamikið og þunglamalegt.

XII. kafli. Stofnun og bygging framhaldsskóla, 36. gr.

Bent skal hér á nauðsyn þess að staðið verði í verki við þau ákvæði (sem raunar eru einnig í núgildandi lögum) að settar skuli *viðmiðunarreglur um stærð og gerð húsnæðis fyrir framhaldsskóla*. Setning slíkra reglna er ein forsenda þess að *eldri skólar* sem aldrei hefur verið byggt yfir sérstaklega fái nauðsynlegar *úrbætur* á aðstöðu sinni. Verði áfram látið reka á reiðanum í þessum efnum er boðið heim stórfelldri mismunun milli skóla - og þá um leið nemenda.

XIII. kafli. Rekstur framhaldsskóla. 38. gr.

Vafalaust horfir til heilla að unnið verði sanngjarnt og raunhæft *reiknilíkan* til ákvörðunar fjárveitinga til einstakra skóla. Við slíka vinnu verður þá að taka mið af *stórauðnum skyldum* sem skólunum eru lagðar á herðar með fyrirbyggjandi frv. t.d. varðandi ráðgjöf, sjálfsmat og fleiri þætti.

Ef sú heimild til *millifærslu* milli launa og rekstrar og öfugt sem í frv. felst samrýmist þeim kröfum sem gera verður til góðrar fjármálaumsýslu ber að sjálfsögðu að fagna þeim *sveigjanleika* sem slík heimild býður upp á.

Tekið skal undir það ákvæði frv. að gerð skuli *áætlun um meiri háttar viðhald* skólamannvirkja í eigu ríkisins. Það er löngu tímabært að handhafar framkvæmdar- og fjárveitingarvaldsins átti sig á því að það skiptir ekki minna máli að halda eignum ríkisins við en reisa nývirki.

39. gr.

Nú er mjög í tísku að móta *langtímastefnu* á ýmsum sviðum. Gerðar hafa verið áætlanir um heilbrigði fyrir alla, áætlanir um að draga kerfisbundið úr ýmiss konar mengun og hefur ekki ríkið líka látið samþykkja *manneldisstefnu*? Væri nú ekki heillaráð til framdráttar fyrirnefndri *manneldisstefnu* að ríkið axlaði þá ábyrgð að *kosta rekstur mötuneyta fyrir nemendur í framhaldsskólum* (þ.e. laun starfsmanna)? Lögfesting slíkra ákvæða myndi gera stjórnendum skólanna

kleift að hafa nokkurt forræði um rekstur þessara mötuneyta og þar með áhrif á *neysluvenjur* nemenda. Þar með sköpuðust betri skilyrði til að sveigja þær að markmiðum yfirlýstrar manneldisstefnu.

XIV. kafli. Ýmis ákvæði. 45. gr.

Þróunarsjóður grunnskóla hefur starfað um nokkur undanfarin ár og látið ýmislegt gott af sér leiða. Því hlýtur að vera fagnaðarefni að lagt sé til að lögfestur verði *Þróunarsjóður framhaldsskóla*. Þar dugar þó lagabókstafurinn einn skammt, heldur verður að fylgja lögfestingunni eftir með *myndarlegum fjárframlögum* svo að sjóðurinn rísi undir nafni.